

Op toneelbezoek met leerlingen van het secundair onderwijs

Een voorbeeld van aanpak – met kritische bedenkingen

Karel Vermorgen

In Orwells 1984 wordt de hoofdfiguur Winston Smith op het Ministerie van Liefde geconfronteerd met zijn ultieme angst: ratten. In een kooi die steeds dichterbij zijn hoofd wordt gebracht, zit een aantal reusachtige ratten die zich op het weke vlees van zijn weerloze gezicht zullen storten als de deur geopend wordt.

Leerkrachten die schooltoneel begeleiden, zien een heel andere scène voor zich in hun ergste nachtmerries: een verduisterde toneelzaal waarin de acteurs nog nauwelijks te horen zijn en de actie zich hoofdzakelijk onder het jonge volkje voltrekt, terwijl zij zelf machteloos het gebeuren ondergaan. Een toneelvoorstelling bijwonen met middelbare scholieren is inderdaad een heel avontuur, in meer dan één opzicht.

at leerlingen zich ongepast gedragen in een toneelzaal kan verschillende oorzaken hebben. Misschien is het stuk niet aan hun leeftijd of hun bevattingsvermogen aangepast; misschien is het op een ongelukkig moment geprogrammeerd; de acteurs maken er mogelijk een zootje van; een onervaren toneelpubliek beseft allicht niet dat een live-cast niet gediend is met luide pseudo-grappige opmerkingen en krakende chipsverpakkingen. Wellicht de belangrijkste oorzaak van wangedrag lijkt ons echter een gebrekkige of totaal onbestaande voorbereiding.

VOORBEREIDEN

Daarom vinden we het op onze school (het Heilige-Maagdcollege in Dendermonde) vanzelfsprekend dat leerlingen niet totaal onwetend in een toneel- (of film-) zaal gedropt worden. Dikwijls stellen we vast dat probleemgroepen geen enkele vorm van voorbereiding hebben gekregen. Ideaal ware dat we, zoals dat bij ons voor schoolfilms gebeurt, een kant-en-klare toneelbrochure konden samenstellen in het begin van het schooljaar. Maar voor toneel kan dat om allerlei redenen niet. Voor de voorbereiding zijn we voor een flink deel afhankelijk van de informatie die gezelschappen of cultuurcentra ons bezorgen. Vooral met cultuurcentra hebben wij de ervaring dat zij verwerkingsmateriaal te laat aan de scholen sturen. Een pakket dat één of twee dagen voor de voorstelling (of zelfs ernal!) arriveert, is van totaal geen nut meer. In zeven haasten bereid je geen (meestal zelf nog niet gezien) toneelstuk voor.

Een ander pijnpunt is de kwaliteit van het verwerkingsmateriaal. In veel gevallen geeft dat blijk van een totaal gebrek aan pedagogische benadering. Heel wat gezelschappen hebben wel één of meer 'theaterpe-

dagogen' in dienst, die desgewenst op school kunnen komen om een stuk in te leiden of na te bespreken. Maar het is zo goed als ondoenbaar om die voor alle klassen van een jaargroep te laten aantreden. Wellicht zouden ze beter, in samenspraak met mensen die zelf in het onderwijs staan, direct voor de klas bruikbaar materiaal samenstellen. Wat is immers de zin van een hele map bedrukt papier die je zelf als leerkracht moet beginnen te synthetiseren en verwerken tot hapklare lesbrokken? Als gezelschappen zoveel moeite doen om schoolgroepen als publiek te strikken, hoort daarbij, vinden wij, dat ze voor enig 'pedagogisch comfort' zorgen.

Een degelijke voorbereiding én een verwerking achteraf (bijvoorbeeld in de vorm van een klasgesprek en/of het laten schrijven van een recensie) zijn essentieel opdat de leerlingen zich zouden realiseren dat een toneeluitstap niet zomaar een geïsoleerd namiddagje uit is waarop ze geen les krijgen.

TONEEL MOET

Ondanks bovenvermelde problemen blijven we koppig onze leerlingen uit de drie hoogste jaren toneelzalen instouwen. Toneel is een genre dat de meesten op eigen houtje nog niet ontdekt hebben en vaak ook niet zullen ontdekken. Daarom kan het zeker niet beperkt blijven tot een occasionele opvoering ter opvulling van een verloren schooldag vóór een vakantie. Daarom ook opteren wij voor matineevoorstellingen tijdens de schooluren en niet voor facultatieve avondvoorstellingen, zodat alle leerlingen meekunnen. Avondvoorstellingen lokken immers hoofdzakelijk leerlingen die toch al min of meer voor cultuur gewonnen zijn. Wel bieden ze het grote voordeel dat het publiek niet uitsluitend uit scholieren bestaat, wat een minder artificiële situatie is.

Vooraf voor de 5des en 6des proberen we ieder jaar weer een boeiend aanbod van minimaal een tweetal Nederlandstalige stukken en een Frans- en Engelstalige voorstelling te vinden. Omdat de interessantste aanbiedingen al snel volgeboekt zijn, maken we eind juni (of ten laatste begin september) al een programmatie voor het volgende schooljaar. Uit de indrukwekkende stapel folders en brochures die de post de vorige maanden bracht, maken we een soort 'shortlist' die we met de taalleerkrachten bespreken voor de definitieve selectie.

BEROEPSTONEEL

Voor de derde graad streven we ernaar onze leerlingen niet alleen met kleine producties te confronteren, maar ook met de echte repertoiregezelschappen. Als in het leerplan en in de lessen Nederlands veel aandacht wordt besteed aan dramatiek, moeten ze in staat gesteld worden ook grotere producties bij te wonen. In principe kiezen we niet voor amateurgezelschappen, want de relatief weinige voorstellingen die ze te zien krijgen tijdens hun middelbare-schooltijd moeten zoveel mogelijk garant staan voor kwaliteit, zodat ze trek hebben naar nóg, ook buiten en na de school. De jaarlijkse eigen productie door leerlingen en leerkrachten van onze school reserveren we voor de eerste twee graden.

Jammer genoeg zijn de programmafolders van sommige beroepsgezelschappen veel aantrekkelijker en professioneler dan hun toneelprestaties. Zo vonden we vorig jaar *De Kersentuin* door KNS Antwerpen een serieuze afknapper. Dit soort antireclame voor toneel heeft natuurlijk net het omgekeerde effect van wat we willen bereiken.

KIEZEN

Leerlingen zelf en buitenstaanders wijzen bij dergelijke miskleunen al snel naar de 'incompetente' leerkrachten die voor de keuze instonden. Ze gaan voorbij aan het feit dat een van onze grootste frustraties is dat we meestal gewoon geen kans hebben om een stuk eerst te gaan beoordelen. Alleen Arca en MMT bieden af en toe vrijkaarten voor twee leerkrachten aan. Slechts uitzonderlijk wordt een interessante voorstelling het volgende seizoen hernomen. Vorig jaar konden we zo opnieuw naar het door het Nieuw Ensemble RaamTeater intens gespeelde en aangrijpende *De Schommel* van Edna Mazya gaan kijken.

Maar wie wacht om een nieuw stuk te boeken tot het al loopt, komt te laat. Wat benijden we onze collega's die de filmprogrammatie mogen opmaken daarbij! Zij weten precies wat ze kiezen en kunnen de films evenwichtig over het hele schooljaar spreiden, rekening houdend met de moeilijkheidsgraad. Bij toneelvoorstellingen is er in het beste geval maar keuze uit enkele speeldata. Voor ons is kiezen grotendeels nattevingerwerk. Je kan oog hebben voor de bekendheid van stuk en auteur, rekening houden met de reputatie van het gezelschap, met de relevantie in het kader van het leerplan, met de interessesfeer van de leerlingen,... Toch is dat lang geen garantie voor succes.

Sterker zelfs: waar we wél al weten welk vlees we in de kuip hebben, staan we soms voor onverwachte reacties van leerlingen. Enkele keren hadden we de gelegenheid met onze leerlingen *The Canterbury Tales* door Alive and Kicking te zien, tot groot enthousiasme van iedereen. Vorig jaar, evenwel, werd dezelfde schitterende voorstelling door het gros van de leerlingen weggehoond.

INSPRAAK

Een toneelmenu samenstellen dat in de smaak valt, is dus niet eenvoudig. Het wordt er niet gemakkelijker op doordat de cultuurcentra van wie we de programma-brochure krijgen toegestuurd, merkwaardig genoeg vrijwel hetzelfde aanbod hebben. Je zou verwachten dat centra uit dezelfde regio (voor ons: Aalst, Hamme, Lokeren, Puurs, Bornem) enig overleg zouden plegen om te vermijden dat ze mekaar beconcurreren met dezelfde producties, maar de verschraling lijkt ieder jaar toe te nemen.

In Dendermonde is Cultuurcentrum Belgica vóór enkele maanden opengegaan. De Dendermondse scholen zullen bij de samenstelling van de schoolproducties voor volgend schooljaar inspraak krijgen. Wat de scholen in de brochures van de cultuurcentra vinden, is slechts een keuze uit een veel groter aanbod dat door de centra wordt gefilterd. Als onze scholen zelf op basis van dat grotere aanbod mee een selectie kunnen maken, zal dat hopelijk resulteren in een meer op maat gemaakt programma. Winst voor beide partijen dus: de scholen krijgen wat ze zelf willen en het cultureel centrum programmeert voorstellingen die goed bezet zullen zijn.

Voor ons zullen de voorstellingen in het cultureel centrum vlakbij alvast nog andere gevolgen hebben: de aanzienlijke vervoerkosten kunnen drastisch omlaag en er zullen minder lestijden verloren gaan aan verplaatsingen. Als lesgevers die een leerplan dienen af te werken, neigen wij er allemaal wel toe alarm te roepen als we lessen voor ons eigen vak moeten inleveren voor extra activiteiten van anderen.

Toch betekent de nabijheid van C.C. Belgica niet dat we ons uitsluitend tot onze thuisbasis zullen beperken. Niet alle gezelschappen gaan op tournee en vooral grotere producties kunnen hier niet opgevoerd worden. Onze collega's Romanisten halen niet alleen Théâtre Arlequin naar Belgica, maar gaan ook – in het kader van een klasreis – in Luik naar Franstalig toneel kijken.

Telkens weer blijft het bang afwachten of een voorstelling een goede keuze was. Omdat er te veel onbekende factoren zijn, is het resultaat dikwijls niet te voorspellen. Niet alleen de acteurs worden voor de jonge leeuwen gegooid: als het tegenvalt moeten ook wij het ontgelden, maar de geslaagde en gesmaakte opvoeringen zijn gelukkig een hart onder de riem om door te gaan.

*Karel Vermorgen
Heystraat 25
2880 Bornem*